

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna i Västernorrland och Västra Götaland

FRILUFTSLIV

- En förstudie med förslag till nya
planeringsunderlag för marint friluftsliv

Förord

Denna förstudierapport är framtagen i samarbete och parallellt med motsvarande rapporter för *friluftsliv* och *kulturmiljö*. En fördjupad bakgrundsbeskrivning till förstudieuppdraget med kopplingar mellan de tre rapporterna finns i det gemensamma dokumentet ”*Tre förstudierapporter – planeringsunderlag för kust – och havsplanering*”. Där framgår att Havs- och vattenmyndigheten med förstudieuppdraget givit de tre samordnande länsstyrelserna i havsplaneringsprocessen uppgiften att förbereda för framtagandet av nya planeringsunderlag för *rekreation* och *kulturmiljö*.

Författarna har valt att dela rekreation i *friluftsliv* respektive *turism*, för att bättre svara mot länsstyrelsernas grunduppdrag.

Friluftslivsrapporten har tagits fram av nedanstående handläggare och samordnats av Fredrik Bergman, Länsstyrelsen i Västernorrland.

Malin Andersson	Länsstyrelsen Skåne
Sofie Bernhardsson	Länsstyrelsen Västra Götaland
Jenny Hertzman	Länsstyrelsen Blekinge
Fredrik Olausson	Länsstyrelsen Stockholm
Mikael Pettersson	Länsstyrelsen Västerbotten
Jenny Wahlborg	Länsstyrelsen Gävleborg

Västernorrland 2020-10-09,

Fredrik Bergman

Innehåll

Innehåll	1
1. Sammanfattning av förslaget	2
2. Angreppssätt	3
2.1 Två förstudier blir tre.....	3
2.2 Arbetsprocess – remissen ger viktiga svar	3
2.3 Läsanvisningar.....	4
3. Bakgrund i friluftsliv som sakområdet (RESULTAT)	5
3.1 Historisk översikt över friluftsliv i Sverige.....	6
3.2 Aktörer, ansvar och aktiviteter	8
3.2.1 Nationella mål och regelverk som berör friluftsliv	8
4. Friluftslivets bakgrund i den statliga havsplaneringen ..	13
5. Kustområde och öppet hav.....	15
5.1 Samband i landskapet.....	15
5.2 Samband mellan olika administrativa plangränser	15
5.3 Friluftsliv och faktiskt friluftsliv (Flyttas till behovsanalys?	16
6. Behovsanalys.....	17
6.1 Befintliga planeringsunderlag	17
6.1.1 Användning i planer och på andra sätt.....	18
6.1.2 Brister i användbarhet och framtida utvecklingsbehov	18
7. Förstudiens förslag	22
7.1 Hur hänger dessa förslag samman?.....	25
Referenser	26

1. Sammanfattning av förslaget

Arbetsgruppen föreslår följande.

Att **Länsvisa GIS-analyser** genomförs med syfte att kartlägga områden med goda geografiska förutsättningar till friluftslivsmässiga upplevelser. Modelleringen bör utgå från en nationellt samordnad metodik med standardiserade parametrar men med viss möjlighet att lägga till lokala värden för att fånga upp variationer i geografin (ex. isjakt i norra Sverige). Planeringsunderlagen kan öka möjligheten för den statliga havsplaneringen att förhålla sig till lokala och regionala värden. Och kan ligga som stöd för kommunal översiktsplanering.

Att **Utveckla ett metodstöd för kommunal marin friluftslivsplanering** med syfte att höja kompetensen på kommunal nivå, där merparten av marint friluftsliv sker och har sin utgångspunkt. Metodstödet kan utgå från Naturvårdsverkets vägledning om kommunal friluftslivsplanering, men bör explicit behandla marint friluftsliv, metoder för hur det faktiska friluftslivet kan kartläggas samt innehålla vägledning kring förhållandet land-hav. Underlaget kan ligga som grund till kommunal översiktsplanering och i förlängningen förstärka kopplingen mellan det statliga och kommunala havsplaneområdet.

Att införa **ekonomiskt stöd för kommunal marin friluftslivsplanering** som startmotor för kommuner att börja arbeta med marina friluftslivsfrågor i enlighet med ovan föreslagna metodstöd.

2. Angreppssätt

2.1 Två förstudier blir tre

Av uppdragets syftesbeskrivning framgår att *rekreation* och *kulturmiljö* är de två tematiska områden som ska undersökas. Då länsstyrelserna har kontinuerligt ansvar inom områdena kulturmiljö och friluftsliv bedömde de samordnande länsstyrelserna att den kompetensen borde utnyttjas i arbetet.

För friluftslivet är länsstyrelsernas främsta kompetensresurs de friluftslivssamordnare som dessutom har en kontinuerlig nationell samverkan. Den gemensamma bedömningen var att ingen av de tre förstudierna på grund av tidsskäl kunde förlita sig på aktiv medverkan från andra parter, såsom nationella myndigheter, kommuner eller akademi. Vi beslutade därför att genomföra förstudien med den friluftslivsmässiga kompetensen som länsstyrelsen besitter.

Under det inledande arbetet öppnades en möjlighet att forma en relativt stor arbetsgrupp, primärt bestående av friluftslivssamordnare vid länsstyrelserna, på cirka 15 personer. Med arbetets gång landade vi en arbetsgrupp bestående av 6 friluftslivssamordnare med representation från samtliga havsplaneområden.

2.2 Arbetsprocess – remissen ger viktiga svar

Arbetsprocessen inleddes med fyra seminarier som hanterade friluftsliv, samhällsplanering, metoder och angreppssätt. Därefter har arbetsgruppen 1) inventerat havsplaneringsprocessen för få en bild hur friluftslivs hanterats under planeringsskedena, 2) beskrivit hur friluftsliv utvecklats under modern tid, 3) inventerat samtliga statliga planeringsunderlag i planeringskatalogen som på något vis hanterar friluftsliv och 4) översiktligt inventerat aktörer inom friluftsliv. Redovisning av dessa data sker löpande i text samt i bilaga 1 *Aktörer* och bilaga 2 *Matris för planeringsunderlag*.

Rapporten remitterades till kustlänsstyrelserna 7/7 2020 med sista svarsdatum 10/9 2020. Svarsfrekvensen var god där samtliga länsstyrelser bortsett från Östergötland lämnade yttranden. Även Göteborgs Universitet lämnade ett yttrande. Yttrandena har sammanvägts och kompletterat rapporten. En sammanställning av remissyttrandena finns i bilaga 3.

2.3 Läsanvisningar

Till förstudien hör 4 bilagor. Bilagorna bör användas som stöd i läsningen och kan bidra med ytterligare kontext.

Bilaga 1 är en lista med aktörer, som på ett eller annat sätt påverkar eller tillhandahåller friluftsliv i Sverige. Listan är inte komplett men bör ge en något sånär samlad bild. I bilagan finns en kort beskrivning av varje aktör, vad de gör samt vilken nivå de agerar på.

Bilaga 2 är en matris innehållande befintliga statliga planeringsunderlag exporterade från planeringskatalogen.

Bilaga 3 är en sammanställning av inkomna remissvar.

Bilaga 4 är förstudiens remissversion.

3. Bakgrund i friluftsliv som sakområdet

Värdet av friluftsliv

Friluftslivet är vistelser utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och natur-upplevelser utan krav på tävling. Så lyder den svenska definitionen av friluftsliv (SFS:2010:2008).

Friluftslivet är värdefullt för Sverige, både för den enskilda människan och för samhället i stort. Den naturkontakt vi får genom friluftsliv ger oss värden som; minskad stress, förbättrad koncentrationsförmåga, ökad kreativitet, bättre humör och ökad motståndskraft mot sjukdomar (Ottosson & Ottosson, 2020). Friluftsliv bidrar därmed till att förbättra människors fysiska och psykiska hälsa, vilket indirekt leder till stora samhällsekonomiska besparingar.

Samtidigt kan friluftsliv bidra till regional utveckling på olika sätt. Det kust-marina friluftslivet har med sitt strandskydd, långa kustzon och skärgård, stor attraktivitet. Tillgängligheten till kust och vatten, ger förutsättningar för att bedriva naturturism, vilket i sin tur ger arbetstillfällen och intäkter. Ett område med möjlighet till friluftsliv och rika upplevelser är också en attraktionskraft för kommunerna. Där det finns tillgång till natur och möjlighet till att utöva friluftsliv, vill fler bo och är villiga att betala för det.

I dagens samhälle spelar friluftslivet en avgörande roll i att skapa förståelse för naturen och allt levande. Naturkontakten är avgörande för förståelsen att vi människor är en del av det ekologiska sammanhanget och att naturen inte enbart ska ses som en resurs som är till för oss. Friluftsliv är en del i att bidra till en miljömedvetenhet genom att insikten om att människans tillvaro är långsiktigt helt beroende av ett fungerande planetärt ekosystem kan bidra till en hållbar samhällsutveckling.

3.1 Historisk översikt över friluftsliv i Sverige

Nedan följer en kort historisk tillbakablick i händelser på ett eller annat sätt format friluftslivet i Sverige.

Sekelskiftet 1800/1900

Allemansrätten existerar, men som sedvana; man får vara i naturen om man inte förstör. Vid den här tiden var det ett privilegium att få utöva friluftsliv och det var uteslutande rika som hade möjlighet att till exempel vandra i fjällen och ägna sig åt rekreation. Ungefär vid den här tiden upptäcker vi friluftslandskapet. Svenska Turistföreningen bildas 1885 och Sverige, som första land i Europa, får sina första nationalparker 1909, bland annat Abisko, Sarek och Gotska Sandön.

1930-talet, mellankrigstiden

I och med folkhemmets etablering, ökar behovet av naturnära fritid. Det blir alltmer vanligt med helgnöje i parker, hagar, skogar och stränder för allmänheten. Vid den här tiden bor lika många i städerna som på landsbygden. Allemansrätten blir mer etablerat som begrepp. Kort och gott breddas friluftslivet, fler är ute och nyttjar det offentliga friluftslandskapet. Semesterlagstiftningen gav alla anställda 2 veckors semester per år, det vill säga mer tid till friluftsliv.

1950-talet

Lagstiftning 3 veckors semester. Efterkrigstiden bidrar med allmän välbefinnande med privatbilsutbredning som följd. Sommarorter med anläggningar för sommargäster utvecklas. Det rationella samhällsbyggandet tar fart, det gamla ska bort och det nya in. Flera förorter börjar byggas under denna tid och kontakten med naturen minskar för många. Friluftsfrämjandet startar en friluftsskola för barn vid namn Skogsmulle. Barnen får lära sig om naturens vanligaste djur och växter samt allemansrättens innebörd.

1960-talet

Byggandet av välfärdssamhället är i full gång, med det kommer de planerade rekreations- och friluftslivsslandskapen. Medelklassen växer och samhället blir mer materiellt med påföljden att gemeneman har möjlighet att köpa friluftslivsutrustning. Fler tar bilen till rastplatser. Det blir vanligare att anlägga vandringsleder och fritidsbåtlivet kommer igång. Semestern utökas till 4 veckor. 1964 skrivs det in i Naturvårdslagen, att envar är skyldig att visa hänsyn i naturen, till skydd för naturmiljön och friluftslivet.

1970-talet

Gröna vågen utlöses som en motreaktion till det expansiva samhällsbyggandet och det stressiga livet i staden. Intresset för lantliv och självförsörjning ökar. Miljörörelsen växer och naturens värden blir en vanlig del av den dagliga debatten. Allemansrätten uppmärksammas och

formaliseras mer konkret. Fritidsbåtsutredningen leder till mer resurser på fritidsbåtlivet, till exempel sjökort och utbyggnad av hamnar.

80–90-talet

Kunskapen och intresset för biologisk mångfald, dvs den vetenskapliga naturvården ökar och tar större utrymme i debatten. Den sociala naturvården, dvs friluftslivet, hamnar i skymundan i debatten men är fortfarande lika viktigt. Begreppet naturvård skiftar fokus till att bevara arter och naturmiljöer istället för att fokusera på de sociala värdena. 1994 skrivs allemansrätten in i grundlagen och 1999 fattas de svenska miljömålen, där friluftsliv ingår. Miljöbalken träder i kraft, där kravet på hänsyn skärps, för alla som nyttjar naturen.

2000-talet

Friluftslivet får ett uppsving igen och kommersialiseras ytterligare. Det blir vanligare med resemagasin och tv-program med friluftslivsinriktning. 2009 läggs Sveriges första friluftspromenad fram, vilket senare resulterar i att vi instiftar friluftslivsmål. Vi reser mer, även över landsgränserna och naturturismen växer. Skyddad natur ska visas upp och vi satsar på tillgänglighet. Vi får också ett ökat forskningsintresse.

2010-talet

Sverige är ett av världens fritidsbåtsstötaste land. Distansen mellan människa och natur/landsbygd har ökat och vi har en minskad vardaglig förståelse, kunskap och erfarenhet generellt om naturen som sådan. Många ovana utövar friluftsliv och vi får en utmaning koppla till ökat besöksstryck på vissa platser med slitagefrågor, nedskräpning, markägarfrågor etcetera som är aktuella på flera platser. Naturvårdsverket inför zoner och kanalisering som en metod för att styra besökare i skyddad natur.

2020-talet

Sverige har för första gången i historien, ett år som är tillägnat friluftslivet, Friluftslivets år.

3.2 Aktörer, ansvar och aktiviteter

Det finns många aktörer som på ett eller annat sätt tillhandahåller eller påverkar friluftslivet i Sverige. På statlig nivå finns bland annat Naturvårdsverket som på uppdrag av regeringen samordnar arbetet med friluftsliv bland myndigheter och organisationer på nationell nivå. Boverket är en myndighet för samhällsplanering, stadsutveckling, byggande och boende. Länsstyrelserna ansvarar för den statliga förvaltningen av skyddad natur i länen. Havs- och Vattenmyndigheten jobbar för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna med mera.

Kommunerna är en genom samhällsplanering, utbildning, folkhälsöarbete med mera en aktör som kanske påverkar vårt nyttjande av friluftslivet allra mest. Bland annat genom information och tillhandahållande av kommunala naturreservat samt friluftslivsanordningar i tätortsnära läge.

Ideella aktörer består främst av föreningslivet och är en viktig del i att tillhandahålla, informera och utbilda kring friluftslivet. Ideella aktörer är till exempel naturskyddsföreningen och friluftsfrämjandet.

Inom privat sektor är hotellkedjor en aktör som kan erbjuda friluftslivsmässiga varor och tjänster. Privat sektor påverkar i mångt och mycket vårt förhållningssätt till konsumerande av friluftsliv. Även klädesmärken och media är privata aktörer som påverkar synen på friluftsliv.

Flera av dessa aktörer besitter med stor sannolikhet kunskap kring friluftslivet som aldrig kommer i kontakt med offentlig förvaltning, underlag som turistbroschyrer, sociala eller kulturella arv, fiskares kunskap om vart det är bra att fiska för att nämna några. Arbetsgruppen ser en potential i att gräva vidare bland dessa aktörer för att brodera ut hur, var och när dessa kunskaper ackumuleras.

Bilaga 1 består av en lista på statliga-, kommunala- och ideella aktörer. Listan är inte komplett men ger en fingervisning på flera aktörer samt hur de agerar.

3.2.1 Nationella mål och regelverk som berör friluftsliv

Detta avsnitt kommer översiktligt beröra vilka mål och regelverk som formar friluftsliv och där friluftsliv införlivas och preciseras.

Riksintresse och annat regelverk

De områden som pekas ut som riksintresse för rörligt friluftsliv har stor betydelse för människors utevistelse. Riksintressena utgör ett skydd för påtaglig skada av riksintressets värden, men det finns per definition inget exploateringsskydd. Det är med andra ord möjligt att exploatera områden som utgör delar av riksintresse om exploateringen inte medför påtaglig skada på riksintresset. Syftet är att lyfta riksintressets värden i en prövning mot

andra samhällsnyttiga verksamheter. Kommunerna ska ta hänsyn till friluftslivet i riksintresseområdena i översikts- och detaljplanering. Pågående jord- och skogsbruk behöver inte påverkas av utpekande av riksintressen.

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna fick 2012 ett uppdrag av regeringen att se över riksintresseområdena för friluftsliv. Länsstyrelserna har tagit fram förslag på nya eller uppdaterade områden och beskrivningar utifrån ny kunskap och nya förhållanden, särskilt utifrån de långsiktiga behoven av tätortsnära natur för friluftsliv. I arbetet har länsstyrelsen haft dialog med kommuner och allmänhet.

Riksintressena för friluftsliv återfinns framförallt på land, det finns dock (som tidigare nämnt) utpekade riksintressen i den statliga havsplanen. Riksintressena för friluftsliv i marina miljöer är dock i många fall bristfälliga.

Nationella och regionala mål

Sedan 2012 finns det tio friluftslivsmål framtagna inom friluftslivspolitik. Det övergripande målet för friluftslivspolitik är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.

1. Tillgänglig natur för alla	2. Starkt engagemang och samverkan	3. Allemensrätten	4. Tillgång till natur för friluftsliv	5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling	7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet	8. Ett rikt friluftsliv i skolan	9. Friluftsliv för god folkhälsa	10. God kunskap om friluftslivet

Ansvaret för att genomföra och följa upp friluftslivspolitik delas mellan flera myndigheter. Naturvårdsverket har ansvaret att samordna det nationella friluftslivsarbetet mellan olika myndigheter, detta sker bland annat via Myndighetsnätverket för friluftsliv.

På regional nivå ansvarar länsstyrelserna i respektive län för att samordna arbetet med friluftslivsmålen.

Allemansrätten

Allemansrätten är en viktig del av det svenska friluftslivet.

Grundförutsättningarna är de samma på vatten som på land, det innebär att vi kan bada vid stränder, åka båt nästan överallt, förtöja och övernatta något dygn i båten. Allemansrätten är grundlagsskyddad (2 kap 15 § regeringsformen) och innebär att vi får vistas i naturen oavsett vem som äger marken. Med allemansrätten följer krav på hänsyn och varsamhet – mot natur och djurliv, mot markägare och mot andra människor i naturen. Skyldigheterna förenklat sammanfattas med ”inte störa-inte förstöra”.

Allemansrätten omges av lagar som sätter gränser för vad som är tillåtet, tex stängselgenombrott, strandskydd och förbud mot nedskräpning enligt miljöbalken med mera. Vissa aktiviteter som bedrivs kan på känsliga marker eller i stor omfattning leda till störningar eller skador, även om samma sak kan tänkas ske på annan plats. För att allemansrätten ska fungera är det viktigt att se till de enskilda markägarnas möjligheter att bedriva sin verksamhet, dvs att nyttjandet av friluftslivet sker utan att störa eller förstöra för markägaren

Agenda 2030

Friluftsliv anknyter till flera av de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030. Friluftsliv är en viktig faktor för människors välbefinnande och hälsa (mål 3 om God hälsa och välbefinnande) och tillgången till gröna miljöer uppmärksammas i mål 11 om Hållbara städer och samhällen, mål 14 om Hav och marina resurser och mål 15 om Ekosystem och biologisk mångfald. Arbetet med friluftsliv bidrar även till mål 4 God utbildning för alla, 5 Jämställdhet, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 10 Minskad ojämlikhet, 12 Hållbar konsumtion och produktion samt 16 fredliga och inkluderande samhällen.

Miljökvalitetsmålen

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Miljöpolitiken är ett löfte till framtida generationer om frisk luft, hälsosamma miljöer och rika miljöupplevelser.

Sveriges miljökvalitetsmål beskriver det tillstånd som miljöarbetet ska leda till. Hälften av miljökvalitetsmålen innehåller preciseringar för friluftsliv. Preciseringarna för friluftsliv handlar bland annat om att i olika miljöer och naturtyper värna fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv samt att påverkan från buller är minimerad. Människor ska ha tillgång till varierande naturmiljöer som skog, strandmiljöer, sjöar och vattendrag, våtmarker, och i odlingslandskapet. Det ska också finnas natur- och grönområden och gröna stråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.

Målen för friluftslivet utgör en komplettering till de preciseringar om friluftsliv som finns i miljökvalitetsmålen. Åtta av miljökvalitetsmålen innehåller preciseringar för friluftsliv som bland annat beskriver måltillstånd för skogen, strandmiljöer, sjöar och vattendrag, våtmarker, odlingslandskapet och bebyggd miljö.

Friluftslivsmålen har också stor betydelse för att uppnå etappmålen för att bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Flera av etappmålen har en tydlig koppling till och påverkan på förutsättningarna för friluftsliv:

- Ekosystemtjänster och resiliens
- Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster
 - Helhetssyn på markanvändningen
- Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden
- Miljöhänsyn i skogsbruket
- Ett variationsrikt skogsbruk
- Stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer

Folkhälsomålen

Våren 2018 beslutade regeringen om nya folkhälsomål, där bland annat behovet av tillgång till natur lyfts. Forskningen slår fast att vistelse i utomhus är positivt för välbefinnandet och naturrecreation på recept har börjat införas i vissa landsting eller regioner. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken omformuleras med ett tydligare fokus på jämlik hälsa. Det nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Målet innebär att statliga

myndigheter som har uppgifter eller verksamhet som påverkar folkhälsan ska beakta effekterna på folkhälsan.

4. Friluftslivets bakgrund i den statliga havsplaneringen

De nationella havsplanerna har som övergripande mål att de ska bidra till en god havsmiljö och hållbar tillväxt. Rekreation är en av tretton utpekade användningar i havsplaneringen där tillgång till områden och förutsättningar för utveckling ska synliggöras. I begreppet rekreation ingår friluftsliv och turism.

Underlagen i havsplanen har baserats på riksintressen för rörligt friluftsliv (MB 4 kap § 1-2) och riksintresseanspråk för friluftsliv (MB 3 kap § 6) men omfattar endast ett fåtal kustnära områden och utsjöbankar. I havsplanen definieras friluftsliv som vistelse utomhus i

natur- och kulturlandskap för välbefinnande och upplevelser. I havsplanens utpekade rekreationsområden ska förutsättningar för rekreation och tillgänglighet bibehållas. De ska även utgöra en prioritering av intresset vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

I Bottniska viken finns stora områden med höga frilufts- och naturvärden, som världsarvet Höga Kusten, Luleå skärgård, båtliv under sommaren och surströmmingspremiären under tidig höst. Vintersäsongen är särskilt viktig då Bottniska viken erbjuder ett unikt friluftsliv vintertid. Samspel mellan Sverige-Finland nämns som viktigt för sjöfarten, men bör även ha betydelse ur rekreations och turismperspektiv. Även i Östersjöns havsplaneområde finns miljöer för människor där skärgårdslandskapen används flitigt för friluftsliv och turism. Yttre delen av Stockholms skärgård, Östergötlands skärgård, kusterna runt Gotland och Öland, Hanöbukten och hela Skånes kust omnämns samt stråket av grunda skärgårdar som sträcker sig mellan södra Kvarken, Ålands skärgård och Finlands västkust. I Västerhavet pekas några utsjöbankar ut samt kustområdena som har ett stort tryck när det gäller fritidsbåtar. Öresundsområdet är tätbefolkat och ett av de mest exploaterade områdena i Sverige, här är fritidsbåtstrafiken tät och turbåtsfisket omfattande. I Västerhavet pekas även konnektiviteten mellan Sverige-Danmark-Norge ut som särskilt betydande, samband finns även i Östersjön med Tyskland, Polen och de baltiska länderna. Inom alla utpekade områden

Vad är en havsplan?

Havsplaner ger vägledning om vad som är den mest lämpliga användningen av havet.

Havsplanerna ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. De förenar näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål.

De vägleder nationella myndigheter, kommuner och domstolar i kommande beslut, förvaltning, planering och tillståndsprövningar.

för rekreation anges att samexistens med andra användningar är möjlig och att hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

En viktig kvalitet för friluftslivet är variation i landskapet och en god tillgänglighet för allmänheten. Friluftslivsaktiviteter som lyfts i planen är båtliv, fritidsfiske, natur och kulturupplevelser, skridskor, skidor, jakt, dykning/snorkling och fågelskådning för att nämna några. Områden som är attraktiva att besöka är främst belägna vid kusterna och möjligheten till rekreation vid kusterna kan påverkas av planeringen till havs. Aktiviteter som kan påverka förutsättningar för friluftsliv i havet är havsbaserade vindkraftsparker och områden som planeras för båttrafik.

Havsplanerna anger att samexistens, i de flesta fall, är möjlig mellan rekreation-kultur, rekreation-natur, rekreation-yrkesfiske, rekreation-försvar och rekreation-sjöfart, där synergieffekter skapas samtidigt som konflikter och påverkan på natur- eller kulturvärden inte får bli för stor. Havsplanerna syftar också till att säkerställa leveransen av ekosystemtjänster för människors välfärd och möjligheter till rekreation. Samtidigt som friluftslivet är beroende av ett välmående hav och olika ekosystemtjänster, så påverkar många aktiviteter också miljön negativt. Alltför högt besöksstryck kan även resultera i en överexploatering med utarmade friluftslivsupplevelser till följd. Förändringar som orsakas av ett varmare klimat skapar nya utmaningar för det framtida friluftslivet – en aspekt som bör beaktas i en framsynt planering.

Sammanfattningsvis: Alla utpekade områden för rekreation, som i havsplanen innefattar både friluftsliv och turism, är baserade på befintliga riksintressen för friluftsliv - inga andra analyser av områden eller framtida lokalisering av friluftslivet är genomförda. Riksintressena för friluftsliv i marina miljöer är dock i många fall bristfälliga. Havsplanen belyser behovet av ett samlat planeringsunderlag för rekreation ur ett lokalt perspektiv, enhetligt och samordnat mellan länen, så att den nationella havsplaneringen kan förhålla sig till lokala intressen. Framtida planeringsunderlag bör skilja på kartläggning av områden där aktiviteter bedrivs i dag och vilka områden som har förutsättningar för värdefulla upplevelser som t ex obruten horisont, ostördhet och storslagenhet. Det finns behov av att utveckla ett modernt nationellt underlag för rekreation som tar såväl förutsättningar för upplevelsevärden som befintlig användning i beaktande. Dessutom kräver en adaptiv och aktiv förvaltning bättre kunskapsunderlag i framtiden inte minst med tanke på förändrade förutsättningar till följd av klimatförändringar.

5. Kustområde och öppet hav

5.1 Samband i landskapet

Flera av de aktiviteter som sker inom havsplanerat område är beroende av målpunkter med markanspåk på land, det finns med andra ord en tydlig koppling mellan det marina friluftslivet och markanvändning på land. Det kan handla om aktiviteter ovan ytan (ex segling, kajakpaddling, surfing, fiske) som alla behöver någon form av infrastruktur vid bland annat iläggning och hamn. Aktiviteter under ytan såsom dykning och snorkling kräver i stort samma faciliteter på land som övriga. Detta kan vara hamnar med olika former av service (ex. uthyrning av båtar, toaletter och skräphantering), bilparkering och också strategiskt utplacerade räddningsvägar för landbaserade räddningsfordon. Många gånger är det turbåtar som utgår ifrån hamnar, varför även kommunaltrafiken till målpunkten är viktig att tänka in redan från början. Friluftslivets värden på land och inom havsplaneområdet kan gynna varandra om rätt förutsättningar finns.

Genom att se på sambanden mellan fastland och havsplanerat område kan man få en aning om vilka aktiviteter som är populära. På havet är det viktigt att veta vad som händer både ovan och under ytan. Vad händer till exempel om en stor farleds planeras med stort svall, buller och eventuella utsläpp/skräp vid kusten. Vad gäller fritidsfartyg/segling/fiske bör det finnas samband i havsplaneringen med till exempel föreslagna korridorer som binder samman kuster och platser.

Friluftslivet såväl på land som på havet kan påverkas av hur havsområden planeras, även om det sker långt utanför kustzonen. Ett sådant exempel kan vara vindkraft. Därför är det viktigt att känna till och fundera kring banor om siktanalys. Det måste alltså finnas ett samspel mellan de geografiska värden som friluftslivsutövare upplever och eftersöker på land (obruten kustlinje, siktlinjer, ostördhet m.m.) och vad som planeras i havsområdet. Viktigt är också att inte glömma bort verksamheter i luften som kan störa friluftslivet, till exempel helikoptrar eller andra luftfarkoster

5.2 Samband mellan olika administrativa plangränser

Marint friluftsliv sker ofta kustnära, med vissa undantag (till exempel fritidsfiske utanför Halland som är utpekade som riksintresse i havsplanen). Detta innebär att majoriteten av friluftslivet sker i vattenområden som juridiskt sett tillhör kommunernas översiktsplanering och regionernas regionplanering. I områden med utbredd skärgård är detta kanske extra tydligt med strandskydd och planerade kuster. Här är det längre till de statligt planerade havsområdena. För friluftslivets användare är dessa gränser

mest troligt främmande, då upplevelsevärden sällan förhåller sig till administrativa gränser - men en spretig planering där statliga och kommunala intressen inte vägs samman mellan planområdena kan ha oönskade negativa konsekvenser på det faktiska friluftslivet.

Av denna anledning är det extra viktigt att det finns en tydlig metodik och förhållningsätt för en sammanhållen robust friluftslivsplanering av de svenska vattnen, samordnat mellan stat, region och kommun.

5.3 Friluftsliv och faktiskt friluftsliv

Som konstaterat i föregående kapitel är friluftsliv är värdefullt för både individen och samhället. Friluftsliv innebär ett möte mellan människa och natur. I många fall utgör naturen den arena som behövs för någon aktivitet, medan i andra fall naturen är aktiviteten i sig självt. Vid havsplanering (och friluftsliv generellt) är det viktigt att ta hänsyn till upplevelsevärden och inte bara aktiviteten. Detta är dock problematiskt då vi i dagsläget vet ytterst lite om hur det faktiska friluftslivet bedrivs. Myndigheter och kommuner har inte prioriterat att göra systematiska kartläggningar, samtidigt som det inte finns någon tydlig metodik för att göra dessa kartläggningar. Metoder som kan hjälpa att täppa igen dessa kunskapsluckor är till exempel besöksnärsstatistik (antal gästnätter etcetera) eller expertvärderingar från tex naturbevakare. Detta säger dock bara en liten del om hur friluftslivet faktiskt gestaltas. Frågor om vad människor faktiskt gör längs med kusten och ute på havet förblir olösta med dagens metoder. Detta talar för ett behov av nya metoder att kartlägga friluftslivet utifrån ovan nämnd filosofi. Metoder som både kombinerar kvalitativa data (enkäter, intervjuer) och kvantitativa analyser som GIS-modelleringar av värden som är viktiga för friluftslivsupplevelsen.

En motfråga som kan ställas i detta sammanhang är *varför måste vi veta hur det faktiska friluftslivet bedrivs?* Svaret är inte heller helt klart. Det är förmodligen inte helt nödvändigt att kartlägga hela det marina friluftslivet, det kan till och med finnas obeskrivliga värden i det "oplanerade" och "utforskade" som ligger i kontrast med samhällets övriga förutsägbara mönster och planerade miljöer. Men om vi placerar in detta i en havsplaneringskontext blir det ytterst centralt att prata om kartläggning av friluftslivet. I det här fallet handlar det om framtida ställningstaganden gällande; *Vart lämpar sig vindkraft? Vart lämpar sig farleder? Vart bör havsmiljön lämnas oberörd?* Ställningstaganden som har direkt påverkan på friluftslivets möjlighet att vara och utvecklas.

6. Behovsanalys

6.1 Befintliga planeringsunderlag

Arbetsgruppen har analyserat befintliga statliga planeringsunderlag som finns publicerade i planeringskatalogen.

Planeringskatalogen är en webbaserad söktjänst för planeringsunderlag. I Planeringskatalogen finns relevanta och aktuella planeringsunderlag för fysisk samhällsplanering från statliga myndigheter. En sökning i planeringskatalogen ger goda indikationer på den samlade planeringsmässiga kunskapen kring marint friluftsliv i Sverige.

Vid sökning på friluftsliv finns drygt 200 relevanta träffar. Värt att nämna är dock att det inte finns ett enda underlag (förutom riksintressena) som explicit behandlar marint friluftsliv.

En del av arbetsprocessen har varit att exportera och skatta dessa underlag efter möjlighet att överföra process, metod eller förhållningssätt i nya planeringsunderlag.

En reflektion från den samlade exporten är att planeringsunderlagen berör i många fall geografier i södra Sverige, vilket skulle kunna peka på en ojämn kunskapsnivå över riket. Detta talar för att framtida underlag bör utgå från en gemensam nationell metodik - vilket också påtalats under remisskedet för denna förstudie.

I bilaga 2 finns en matris innehållande de exporterade planeringsunderlagen ur planeringskatalogen. Ur sökningen har sedan relevanta underlag kategoriserats. Följande kategorier har identifierats:

- Riksintressen
- Strandskydd
- Skyddade områden
- Kulturlandskapet
- Naturlandskapet
- Buller, opåverkade områden
- Vattenförvaltning
- Höjd vattennivå
- Grön infrastruktur
- Fiske & inventeringar

I matrisen finns en ytterligare kategorisering, *Intressanta underlag*. Inom denna kategori finns 29 underlag som bedöms extra intressanta. Till dessa

underlag finns också en kommentar varför de är av intresse. Ett tidigt delsyfte av denna exportering har varit att översiktligt undersöka om planeringsunderlagen går att överföra i en marin friluftslivskontext eller att skala upp till nationell nivå. Det har varit svårt att bedöma möjligheten att överföra dessa underlag i en marin kontext under förstudiens gång, vidare analyser som exempelvis täckningsområde och planeringsunderlagens omfattning skulle behöva göras.

Sammanfattningsvis utgångspunkten är att exportering ska spegla den samlade planeringsmässiga kunskapen kring friluftsliv i det svenska marina landskapet – och kan vara en bra plattform vid framtagande av nya planeringsunderlag. Rent generellt går det att uttrycka att även planeringskatalogen speglar bilden av att det finns brist på underlag gällande marint friluftsliv.

6.1.1 Användning i planer och på andra sätt

Den generella bilden som arbetsgruppen vill lyfta fram är att det finns stora möjligheter till förbättringar i det dagliga arbetet med hur friluftslivsvärden uttrycks vid kust och i hav, både i planeringssammanhang och i tillståndssammanhang. Svårigheten verkar ligga i att översätta friluftslivsintressen till karta med ytanspråk. Detta bekräftas också i förstudiens remissyttranden.

Skulle ett underlag finnas tillgängligt i ett planeringssammanhang skulle friluftslivsvärdena sannolikt kunna avvägas mot andra sektorsintressen på ett jämförbart sätt. Exempel finns från havsplaneringsprocessen, där viljan att uttrycka friluftslivsvärdena finns, men där bearbetade underlag har saknats varför inga vägningar kan göras när det gäller den rumsliga dimensionen.

I tillståndssammanhang skulle ett planeringsunderlag kunna användas i ett tidigt skede när tillåtlighets- och lokaliseringsfrågor är aktuella. Kanske skulle ett planeringsunderlag leda till ett resonemang runt alternativa lokaliseringsplatser. Eller möjligheten att beskriva projektets konsekvenser för exempelvis på förhand definierade siktlinjer som utgår från riksintressen på land givet en viss verkshöjd (kanske 300 meter?) för havsbaserade vindkraftsparker? Exempel finns från Hallands län och Gävleborgs län där verksamhetsutövare har ansökt om tillstånd att få bygga havsbaserade vindkraftsparker.

6.1.2 Brister i användbarhet och framtida utvecklingsbehov

I förstudien bör uppmärksammas att såväl det sakfrågemässiga innehållet (med avseende på olika friluftslivsvärden) som formen för hur detta ska uttryckas på i olika sammanhang är väsentlig. Frågan har tagits upp av flera länsstyrelser i samband med webbmöte samt avstämning och förstudien har därför fördjupats i denna del.

Under arbetets gång med förstudien har olika möjligheter undersökts för att anpassa kommande planeringsunderlag för användning i olika sammanhang. Av de som verkar mest realistiska är följande:

- riksintressen
- regionala eller nationella planer och program
- hänsynsområden enligt öp-modellen 2.0

Möjligen finns det fler sätt att uttrycka intressen på, men dessa är de huvudsakliga varianterna som verkar möjliga (för att återkoppla till havsplanerna och vad som bedömts vara ”allmänt intresse av särskild betydelse” så kan det vara en möjlighet att även titta på skyddsformerna landskapsbildskydd samt naturreservat).

Arbetsgruppen vill trycka på behovet att definiera vilka former friluftslivsintressena ska uttryckas som, eftersom detta är en fråga som bör stämmas av med centrala myndigheter. Förstudien vill även trycka på att oavsett den riktning som föreslås är det viktigt att dessa former diskuteras vid ett kommande projekt.

Riksintressen

Tillägg till eller komplettering av befintliga riksintressen kan vara en möjlig väg eftersom dessa ofta har varit fokuserade på intressen på land och har haft ett mindre uttalat havsperspektiv. Detta blir alltså en form av tillägg eller komplettering till delar i miljöbalkens 3 och 4 kapitel.

Genom att tillföra ett havsperspektiv, som kan se olika ut beroende på vad som önskar skildras, kan friluftslivsintressena åskådliggöras på ett bra sätt i ett befintligt sammanhang med befintliga instrument. Kompletteringar kan göras i kart-/GIS-sammanhang och/eller i värdebeskrivningarna.

För att detta ska göras på ett rättssäkert och likvärdigt sätt över landet krävs en gemensam metodik, särskilt om det kommer att beröra företeelser som sträcker sig längre ut i havet. Kanske bör siktlinjer från land och ut i havet (och vice versa!) göras enligt en gemensam, nationell metodik som därefter behöver anpassas till regionala förutsättningar? Kanske är den unika karaktären på kustlandskapet av sådan vikt för utövandet av en viss fritidssysselsättning i områden i havet bör betonas i beskrivningen av ett befintligt riksintresse? Synergier med andra sektorer kan vara viktig att illustrera när det gäller friluftsliv- och turismsektorerna.

Ett ställningstagande om huruvida tillägg eller kompletteringar av befintliga riksintressen är en framkomlig väg bör bedömas gemensamt av framför allt Boverket, Havs- och vattenmyndigheten samt Riksantikvarieämbetet (om förstudie kulturmiljö) och Naturvårdsverket (om förstudie rekreation). En sådan bedömning bör innehålla ställningstaganden av hur kulturmiljö och

rekreation kan fungera som nyanserade aspekter av riksintressen. Dessutom måste frågor belysas avseende vilken planeringskontext de hamnar i, till exempel hur de kommer att hanteras i havsplaner eller hur de ska hanteras i plandialogen mellan kommuner och staten.

Regionala eller nationella planer och program

Genom PBL 3 kap 5 §, p. 2 bör kommuner visa hur man i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen.

Detta ställer krav på länsstyrelserna att på ett likvärdigt sätt lösa uppgiften och skapa ett nationellt (eller flera likvärdiga regionala) program med en lämplig inriktning avseende friluftslivsfrågor.

Frågeställningen hänger ihop med nedanstående sätt att kategorisera informationen och att kommuner visar om man tagit hänsyn till värden av ett visst slag i samband med översiktsplanering.

Hänsynsområden enligt nya ÖP-modellen

Som ett komplement till värden som givits riksintressestatus, kan vissa värden noteras under attributdatafältet ”Hänsyn”, enligt Boverkets ÖP-modell 2.0. Flera värden är också användningar, som till exempelvis kulturmiljö eller turism m.fl. Kommunen redovisar i informationen till användningen vilken hänsyn kommunen gjort till de värden som finns på platsen.

Vissa värden behöver dock redovisas i sin helhet för att uppmärksamma i vilket sammanhang de tillhör, i detta fall är det tydligt att kopplingarna mellan kust-skärgård-hav platsar där många intressen är beroende av en längre sträcka, exempelvis siktlinjer, kanotleder, obruten kust för att nämna några.

Enligt Miljöbalken 3 kap 6 § står det att *”Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.*

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.”

Detta medför att så länge området inte är utpekad som riksintresse eller besitter annat nationellt lagskydd baseras detta på att kommunen själv inser och är intresserad/motiverad att skydda av detta värde. Det blir därför också viktigt med tidigt och tydlig dialog och ett väl bearbetat och

lättillgängligt underlag. Eftersom PBL kräver att översiktsplanen ska samordnas med relevanta nationella och regionala mål, planer och program kan länsstyrelsen ges större möjlighet att lyfta särskilt viktiga områden i strategier och planer?

En gemensam metodik för hur dessa värden bör ses och lyftas fram, presenteras och föras in i ordinarie plansammanhang trots stora geografiska skillnader och förutsättningar bör diskuteras mellan, för attributen relevanta aktörer såsom, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Boverket, Naturvårdsverket och Sjöfartsverket.

Administrativa förhållanden i geografin

För att förtydliga föregående avsnitt är det värt att nämna att i dagens plansystem sträcker sig kommunal planering ut till den ekonomiska zonen, dessförinnan sker ett överlapp om 0-12nm (beroende på geografin) där kommunal och statlig havsplanering samsas innan den statliga havsplaneringen tar vid och sträcker sig ut till internationellt vatten.

Det kommunala planmonopolet manifesteras i plan och bygglagen 1 kap 2 § där det står *"Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten enligt denna lag."* Bortsett den överlappande zonen där kommunal och statliga planering ska samsas har den statliga havsplaneringen ingen rådighet i de havsområden som omfattas av kommunal översiktsplan. Det kan med andra ord finnas svårigheter att få genomslag i den typ av övergripande planering som kulturmiljö och rekreation kräver. Dessa är värden bortom administrativa gränser och på så vis kräver en väl förankrad planeringsmetodik på samtliga nivåer i svensk planering.

7. Förstudiens förslag

1. Länsvisa GIS-analyser

Förstudien föreslår uppdrag om att ta fram länstäckande GIS-analyser av marina områden med geografiska förutsättningar för friluftslivsmässiga upplevelser.

Syfte: Öka kunskapen kring marint friluftsliv nationellt genom regionala planer.

Mål: Lyfta friluftslivets värden till en nivå där det är möjligt att väga friluftslivsintressen mot andra intressen vid fysisk planering och vid tillståndsprövning. Vara vägledande vid kommunal översiktsplanering.

Genomförande: Förstudien föreslår att underlagen tas fram enligt en standardiserad, nationellt förankrad, metodik där det är givet vilka värden som ska modelleras. Nedan följer några exempel på värden som skulle kunna ingå i analysen:

- Obruten kust
- Vildmark
- Ostördhet
- Höjder från land med siktlinjer mot havet
- Farleder
- Grund, kobbar och skär
- Naturhamnar/gästhamnar/Skyddade vikar
- Grunda havsvikar för bad/snorkling/vattensport
- Förankringspunkter vid land (som anses viktiga för tillgängliggörandet av marint friluftsliv)
- Områden opåverkade av ljus från städer, samhällen, industrier m.m

För att genomföra detta projekt måste det till en nationell gemensam metodik för analysen, tillsammans med en enighet gällande vilka parametrar som ska modelleras – för att i nästa steg bygga regionala dataset och genomföra analysen. Utöver de parametrar som framgår i metodiken föreslår arbetsgruppen att det ska vara möjligt att till viss del lägga in lokala parametrar för att fånga upp lokala och regionala variationer i geografin (till exempel isjakt i norra Sverige).

Förstudien föreslår att det skapas en nationell arbetsgrupp som ansvarar för att ta fram denna metodik innehållande:

- 1) Vilka parametrar som ska modelleras
- 2) Hur lokala värden kan ta plats i analysen
- 3) Geografisk fond; vilka delar bör ingå i analysen
(arbetsgruppen vill förtydliga vikten att kopplingen land-hav vägs med i analysen)

Arbetsgruppen bör vara representerad av relevanta myndigheter (HaV, Naturvårdsverket, Boverket, Länsstyrelserna m.m), till detta bör det även skapas referensgrupper för att representera olika delar Sveriges geografi.

Vad skulle detta resultera i?

Det slutliga resultatet skulle innebära nya planeringsunderlag, där friluftslivsvärden överförs i GIS-miljöer med ytanspråk. Det skulle innebära att underlagen utgår från en nationell förankrad metodik där lokala värden kan ta plats. Underlagen kan ligga som grund för den kommunala översiktsplaneringen och möjliggöra att den statliga havsplaneringen kan förhålla sig till lokala värden samt förstärka kopplingen där emellan.

2. Utvecklande av metodstöd för kommunal marin friluftslivsplanering

Förstudien föreslår utvecklande av metodstöd för kommunal marin friluftslivsplanering, som stöd vid kommunal översiktsplanering och framtagande av friluftslivsstrategier m.m.

Syfte: Höja kompetensen kring marina friluftslivsfrågor på kommunal nivå.

Mål: Att kommuner pekar ut marina friluftslivsintressen i översiktsplanen. Detta skulle bidra till att det blir lättare för den statliga havsplaneringen att förhålla sig till lokala intressen.

Genomförande: Naturvårdsverket tillsammans med relevanta myndigheter. Förstudien vill återigen trycka på vikten av ett brett förankrat (och genomarbetat) underlag, för bästa tänkbara genomslag i kommunerna.

Vad skulle detta resultera i?

Som förstudien konstaterar bedrivs merparten av marint friluftsliv i och kring kommunala havsområden. Även om det bedrivs friluftsliv i delar av det statliga havsplaneområdet är det rimligt att anta att det friluftsliv som bedrivs i statliga havsplaneområdet har sin utgångspunkt i kommunala mark/vattenområden som kräver kommunal planering och infrastruktur. I

dagsläget finns ingen vägledning hur kommuner kan arbeta kring marint friluftsliv. Av den anledningen vill förstudien trycka på behovet av ett tydligt metodstöd för kommunal marin friluftslivsplanering.

Utvecklandet av metodstödet kan i stor utsträckning utgå från naturvårdsverkets vägledning om kommunal friluftslivsplanering (2020) men bör explicit behandla marint friluftsliv. Metodstödet bör innehålla:

- Konkreta verktyg för att nå friluftslivsmålen, miljömålen, agenda 2030, folkhälsomålen m.m.
- Vägledning kring hur det faktiska friluftslivet kan kartläggas, exempel på detta finns i:
 - Göteborgsregionen projekt *Kartläggning & analys av marint friluftsliv* (Hansen et al, 2020),
 - Rapporten *Förslag på metoder för besöksräkning och besökarundersökningar i skyddad natur* (Fredman, 2017) (innehåller bl.a. kostnadsförslag)
 - Rapporten *Blåt friluftsliv i Danmark* (Kaae et al, 2018)
- Utvecklat resonemang hur kopplingen land-hav fångas upp, då kopplingen är central för tillgängliggörandet av marina friluftslivsområden.

Metodstödet skulle bidra med konkreta verktyg för kommuner att använda sig av vid kartläggning och skattning av marina friluftslivsområden. Metodstödet kan ligga som grund för kartläggning vid översiktsplanering eller framtagandet av friluftslivsstrategier. Det finns stora vinster i att dessa värden utvecklas på kommunal nivå.

De planeringsunderlag som utvecklas med hjälp av metodstödet kan, förutom att verka som underlag i översiktsplaneringen och dylikt, bidra med inspel i kommande statliga havsplaneringsprocesser.

3. Ekonomiskt stöd för kommunal marin friluftslivsplanering

Förstudien föreslår införande av ekonomiskt stöd för kommunal marin friluftslivsplanering för kommuner att söka vid genomförande av projekt i enlighet med föregående förslag om metodstöd.

Förstudien vill trycka på att stödet inte får konkurrera med kommunernas arbete att kartlägga friluftslivsområden på land. Stödet bör snarare verka som en katalysator i kommunernas arbete kring friluftsliv, så när väl kommunerna kraftsamlar kring friluftslivet finns det incitament att även arbeta med hav- och kustzonen.

Syfte: Öka incitamenten för kommuner att kartlägga och peka ut marina friluftslivsområden i översiktsplanen.

Mål: Att kommuner gör ställningstaganden i översiktsplanen gällande marina friluftslivsintressen.

Genomförande: Förstudien föreslår att HaV undersöker möjligheterna att införa detta stöd, eller möjligheten att kombinera med redan befintliga stöd.

Vad skulle detta resultera i?

Att kommuner kartlägger, värderar och slutligen pekar ut områden för marint friluftsliv i översiktsplanen eller dylikt.

7.1 Hur hänger dessa förslag samman?

Som förstudien och föregående havsplaneringsprocess konstaterar behöver planeringsunderlag gällande marint friluftsliv utvecklas, vara enhetligt samordnade mellan länen så den statliga havsplaneringen kan förhålla sig till lokala intressen. Förstudien vill trycka på vikten att utvecklingen av planeringsunderlag sker på bred front, då den geografiska skalan gör det mer eller mindre lämpat att närmare analysera givna värden. Till exempel är det mer lämpat (och genomförbart) att modellera friluftslivet geografiska förutsättningar på regional nivå, medan den kommunala skalan gör det mer greppbart för kommuner att undersöka det faktiska friluftslivet med enkäter, intervjuer etc. Båda typer av kartläggningar är nödvändiga, och kan dra nytta av varandra.

De länsvisa GIS-analyserna kan ligga som stöd för kommuner när de ska göra mer djuplodade och kvalitativa analyser och utpekanden, i enlighet med det metodstöd som föreslås. För att detta ska ske på stor skala krävs (förmodligen) ekonomiskt stöd. I förlängningen skulle dessa underlag vara stöd för varandra i respektive planeringscykel samt förstärka kopplingen mellan den kommunala- och statliga havsplanering.

Referenser

Ottosson, Å. & Ottosson, M. (2020). *Närmare naturen: vetenskap och vetenskap om varför vi mår bra därute*. [Stockholm]: Bonnier fakta.

Kaae, B. C., Olafsson, A. S., & Draux, H. (2018). *Blåt friluftsliv i Danmark*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport

Fredman, P. (2017). *Förslag på metoder för besöksräning och besökarenkäter inom ramen för systematiska besökarundersökningar i skyddad natur*.

Förordning (2010:2008) Om statsbidrag till friluftorganisationer. Miljö- och energidepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20102008-om-statsbidrag-till_sfs-2010-2008

Naturvårdsverket, 2020. *Vägledning om kommunal friluftslivsplanering*. <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-planera-friluftsliv> (Hämtad 2020-10-09)

